

О. О. Луценко
здобувачка III курсу першого (бакалаврського) рівня
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к. ю. н., доц. А. Л. Святошнюк

ЦИВІЛЬНО-ПРОВАВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Цивільне законодавство України не містить норми, яка б давала офіційне тлумачення терміна «цивільно-правова відповідальність». Це пояснюється тим, що дане поняття наразі розглядається переважно як абстрактна наукова категорія, яка слугує основою для формування різних правових конструкцій та інститутів цивільного права.

Проте деякі науковці, зокрема Комарницька І. І. вважають, що цивільно-правова відповідальність є окремим видом юридичної відповідальності, що виражається у застосуванні заходів державного примусу до правопорушника шляхом позбавлення його певних благ або покладення на нього обов'язку майнового характеру, зокрема щодо відшкодування завданої шкоди [2].

У межах цивільного законодавства України відповідальність поділяється на окремі види залежно від різних критеріїв, особливе місце займає договірна відповідальність, яка прямо пов'язана з виконанням зобов'язань, що виникають з договору. Вона виникає у разі невиконання або неналежного виконання умов договору, укладеного між сторонами. Особливістю такої відповідальності є її заснованість на вільному волевиявленні учасників цивільних правовідносин, які самостійно визначають обсяг і зміст зобов'язань. Основними способами її реалізації є стягнення збитків, штрафних санкцій та інших визначених договором або законом наслідків.

Серед найбільш поширених видів договорів у сфері цивільних правовідносин є договір купівлі-продажу, який відіграє ключову роль у регулюванні майнових відносин між сторонами. Як і будь-який інший договір, він може бути об'єктом правопорушення, що, у свою чергу, тягне за собою застосування цивільно-правової відповідальності. Розгляд особливостей відповідальності саме за невиконання договору купівлі-продажу є важливим для розуміння практичного втілення загальних принципів цивільного права.

Відповідно до статті 655 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець зобов'язується прийняти цей товар і сплатити за нього певну грошову суму. Основними елементами договору є предмет, ціна та строки виконання [1].

Цивільно-правова відповідальність за порушення договору купівлі-продажу базується на загальних принципах цивільного права, зокрема: **принцип справедливості та добросовісності**, сторони повинні діяти чесно та розумно, враховуючи інтереси одна одної; **принцип повного відшкодування збитків**, сторона, яка порушила договір, зобов'язана відшкодувати іншій стороні всі завдані збитки, включаючи реальні втрати та упущену вигоду (стаття 22 ЦКУ); **принцип вини**, відповідальність настає за наявності вини порушника, якщо інше не передбачено договором або законом [1].

Продавець може нести відповідальність за такими видами порушень як, **непередача товару**, якщо продавець відмовляється

передати проданий товар, покупець має право вимагати передачі товару або відмовитися від договору та вимагати відшкодування збитків (стаття 665 ЦКУ). **Передача товару неналежної якості**, у разі виявлення недоліків товару, які не були обумовлені, покупець має право вимагати пропорційного зменшення ціни, безоплатного усунення недоліків або відшкодування витрат на їх усунення (стаття 678 ЦКУ). Якщо недоліки істотні, покупець може вимагати заміни товару або розірвання договору. **Передача некомплектного товару**, покупець має право вимагати доукомплектування товару або пропорційного зменшення ціни. Якщо продавець не виконає ці вимоги в розумний строк, покупець може вимагати заміни товару або відмовитися від договору з відшкодуванням збитків (стаття 684 ЦКУ). **Передача товару з правами третіх осіб**, якщо після укладення договору виявиться, що на товар претендують треті особи, і це призведе до його вилучення у покупця, продавець зобов'язаний відшкодувати покупцеві збитки, якщо не доведе, що покупець знав або міг знати про ці права (стаття 661 ЦКУ) [1].

Покупець в свою чергу може нести відповідальність за невиконання зобов'язань, якщо покупець не сплатив за товар у строк, зазначений в договорі, або не прийняв товар без поважної причини, продавець має право вимагати виконання зобов'язання або стягнення збитків, що виникли через порушення договору (ст. 693 ЦКУ) [1].

Також, якщо одна зі сторін не виконує зобов'язання за договором, вона зобов'язана відшкодувати збитки іншій стороні, що виникли внаслідок невиконання або неналежного виконання зобов'язань (ст. 611 ЦКУ). Якщо одна зі сторін порушила зобов'язання, вона зобов'язана відшкодувати збитки та виплатити штрафи або пеню, якщо це передбачено умовами договору (ст. 610 ЦКУ). Якщо договір купівлі-продажу передбачає штрафи або пеню за порушення зобов'язань, покупець несе відповідальність відповідно до умов договору (ст. 528 ЦКУ) [1].

Судова практика свідчить про те, що при розгляді спорів, пов'язаних з порушенням договорів купівлі-продажу, суди керуються положеннями ЦК України та враховують конкретні обставини справи. Наприклад, у справі № 947/21112/19

розглянутою Київським районним судом м. Одеси позивач звернувся до суду з позовом до фізичної особи-підприємця про відшкодування збитків за невиконання умов договорів купівлі-продажу меблів, укладених у 2016 році. Позивач стверджує, що відповідач не виконав зобов'язання щодо передачі товару в строки, встановлені договорами, і не передав меблі, що були предметом угоди, на суму 2436 доларів США та 3420 доларів США, а також не сплатив штрафи за порушення строків і односторонню відмову від виконання зобов'язань.

У цьому випадку важливим є те, що невиконання умов договору купівлі-продажу, зокрема, прострочення у передачі товару та відмова від виконання зобов'язань, спричинили необхідність звернення до суду для стягнення не лише суми збитків, а й штрафів, що були передбачені в договорах. Це підкреслює важливість чіткого визначення прав та обов'язків сторін у договорі купівлі-продажу, а також наявність механізмів санкцій за їх порушення, що слугують засобом забезпечення виконання зобов'язань і захисту прав покупця.

Таким чином, проблема в даному випадку полягає в необхідності забезпечення виконання зобов'язань за договором та справедливого стягнення штрафів і компенсацій у разі їх порушення, що є важливим аспектом вивчення відповідальності за невиконання договору купівлі-продажу в правовій практиці.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Komarnytska I. I., Butsiak M. CONCEPTS, SIGNS AND TYPES OF CIVIL LIABILITY. *Juridical scientific and electronic journal*. 2023. № 2. P. 159–162. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/35> (date of access: 16.04.2025).